

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΥΚΛΟΣ
ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΟ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΘΕΜΑΤΟΓΡΑΦΙΑ (ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ)
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ Β΄
ΛΥΚΕΙΟΥ
ΔΙΔΑΣΚΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΤΣΑΚΙΡΑΚΗΣ

ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

ΚΕΙΜΕΝΟ

Η εκπαίδευση των παιδιών στην αρχαία Αθήνα αποτέλεσε πρότυπο για πολλές αρχαίες ελληνικές πόλεις. Ιδεώδες της ήταν να γίνουν οι νέοι «καλοί κάγαθοί». Αυτό επιτυγχανόταν με την άσκηση του σώματός τους, ώστε αυτό να αποκτήσει ευρωστία και ομορφιά, και της ψυχής τους, ώστε να γίνουν ενάρετοι.

Πλάτων, Πρωταγόρας, 325c - 326c (ελεύθερη διασκευή)

Ἐν Ἀθήναις τοὺς παῖδας μετ' ἐπιμελείας διδάσκουσι καὶ νοθετοῦσι. Πρῶτον μὲν καὶ τροφὸς καὶ μήτηρ καὶ παιδαγωγὸς καὶ αὐτὸς ὁ πατήρ ἐπιμελοῦνται ὅπως βέλτιστος γενήσεται ὁ παῖς, διδάσκοντες ὅτι τὸ μὲν δίκαιον, τὸ δὲ ἄδικον καὶ τότε μὲν καλόν, τότε δὲ αἰσχρὸν ἔστι. Εἶτα δέ, ἐπειδὴν οἱ παῖδες εἰς ἡλικίαν ἔλθωσιν, οἱ γονεῖς εἰς διδασκάλων πέμπουσιν, ἔνθα οἱ μὲν γραμματισταὶ ἐπιμελοῦνται ὅπως γράμματα μάθωσιν καὶ τὰ γεγραμμένα ἐννοῶσι, οἱ δὲ κιθαρισταὶ τῷ κιθαρίζειν ἡμερωτέρους αὐτοὺς ποιεῖν πειρῶνται καὶ τὰς τῶν παιδῶν ψυχὰς πρὸς τὸν ρυθμὸν καὶ τὴν ἁρμονίαν οἰκιοῦσι. Ἔτι οἱ παῖδες ἐν γυμνασίοις καὶ παλαίστραις φοιτῶσιν, ἔνθα οἱ παιδοτρίβαι βελτίω τὰ σώματα αὐτῶν ποιοῦσι, ἵνα μὴ ἀναγκάζωνται ἀποδειλιᾶν διὰ τὴν τῶν σωμάτων πονηρίαν.

Λεξιλόγιο:

μετ' ἐπιμελείας: με φροντίδα.

νοθετοῦσι: νοθετούν, συμβουλεύουν.

τροφός: η παραμάνα, η δούλη που μεριμνούσε για την ανατροφή του νηπίου.

γραμματισταί: οι δάσκαλοι της γραφής, της ανάγνωσης και της αριθμητικής.

κιθαρισταί: οι δάσκαλοι της μουσικής που μάθαιναν στα παιδιά να παίζουν λύρα ή αυλό, να τραγουδούν και να χορεύουν.

πρὸς τὸν ρυθμὸν καὶ τὴν ἁρμονίαν οἰκιοῦσι: να εξοικειώνουν την ψυχή τους στο ρυθμό και την αρμονία.

οί παιδοτρίβαι: οι δάσκαλοι της γυμναστικής, οι γυμναστές.
διὰ τὴν τῶν σωμάτων πονηρίαν: εξαιτίας της κακής σωματικής κατάστασης.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

A1. Να μεταφράσετε σε προσεγμένα νέα ελληνικά την παραπάνω ανθολογούμενη περικοπή.

Μονάδες 20

A2. Με βάση το απόσπασμα «*Εἶτα δέ, ἐπειδὴν οἱ παῖδες εἰς ἡλικίαν ἔλθωσιν ... διὰ τὴν τῶν σωμάτων πονηρίαν*» να αναφέρετε σε ποια σχολεία φοιτούσαν οι μικροί Αθηναίοι, από ποιες ειδικότητες δασκάλων εκπαιδεύονταν, τί μαθήματα διδάσκονταν και σε τί αποσκοπούσε η γνώση που αποκτούσαν από αυτά. Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας παραπέμποντας σε λέξεις και φράσεις του αρχαίου κειμένου.

Μονάδες 10

3. Να γράψετε τους ζητούμενους τύπους για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

ἐπιμελείας: η αιτιατική ενικού.

παιδαγωγός: η γενική πληθυντικού.

δίκαιον: το ίδιο στον αντίθετο αριθμό.

ψυχάς: η αιτιατική του άλλου αριθμού.

παιδοτρίβαι: η κλητική ενικού.

Μονάδες 5

A4. Να γράψετε ό,τι ζητείται για τον καθένα από τους ρηματικούς τύπους που ακολουθούν:

διδάσκουσι: το α' και το β' πληθυντικό πρόσωπο της οριστικής παρατατικού.

γενήσεται (<γίγνομαι): το ίδιο πρόσωπο στην οριστική ενεστώτα.

έστι: το α' ενικό πρόσωπο υποτακτικής ενεστώτα.

πέμπουσιν: το β' ενικό οριστικής παρατατικού.

Μονάδες 5

B1. Να επισημάνετε τη συντακτική λειτουργία των παρακάτω τύπων του κειμένου:

Ἐν Ἀθήναις: είναι ..... στο .....

τοὺς παῖδας: είναι ..... στο .....

παιδαγωγός: είναι ..... στο .....

τὰ γεγραμμένα: είναι ..... στο .....

Μονάδες 4

B2. «Ἐν Ἀθήναις ... τότε δὲ αἰσχρὸν ἔστι»: στο συγκεκριμένο χωρίο να εντοπίσετε δύο από τις δευτερεύουσες ειδικές προτάσεις που υπάρχουν, να αναγνωρίσετε τη συντακτική τους λειτουργία (μονάδες 3) και να τις μετατρέψετε σε συντακτική ενότητα ειδικού απαρεμφάτου λαμβάνοντας υπόψη το ρηματικό τύπο από τον οποίο εξαρτώνται (μονάδες 3).

Μονάδες 6

ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ!

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A1. Στην Αθήνα διδάσκουν και νουθετούν τα παιδιά με φροντίδα. Πρώτα πρώτα η παραμάνα και η μητέρα και ο παιδαγωγός και ο ίδιος ο πατέρας φροντίζουν πώς θα γίνει το παιδί καλύτερο διδάσκοντάς το ότι το ένα είναι δίκαιο, το άλλο άδικο, αυτό ωραίο, το άλλο άσχημο. Έπειτα, όταν τα παιδιά φτάσουν στην κατάλληλη ηλικία, οι γονείς τα στέλνουν στα σπίτια των δασκάλων, όπου οι δάσκαλοι της γραφής και της ανάγνωσης φροντίζουν να μάθουν γράμματα και να κατανοούν όσα είναι γραμμένα, ενώ οι κιθαριστές με το να παίζουν λύρα προσπαθούν να τα κάνουν πιο ήμερα και εξοικειώνουν την ψυχή τους στο ρυθμό και την αρμονία. Επιπλέον, τα παιδιά συχνάζουν στα γυμναστήρια και τις παλαίστρες, όπου οι δάσκαλοι της γυμναστικής πλάθουν τα σώματά τους πιο δυνατά, για να μην αναγκάζονται να δειλιάζουν εξαιτίας της κακής σωματικής κατάστασης.

A2. Το εξεταζόμενο παράθεμα προέρχεται από τον φιλοσοφικό διάλογο «Πρωταγόρας» του Πλάτωνα και αναφέρεται στη βασική σχολική εκπαίδευση που λάμβαναν τα μικρά αγόρια στην αρχαία Αθήνα. Θα πρέπει να επισημάνουμε ότι στην αρχαία Αθήνα, όπως και σε άλλες πόλεις της αρχαίας Ελλάδας, η εκπαίδευση ήταν αποκλειστικά ιδιωτική υπόθεση και δεν υπήρχαν σχετικοί νόμοι του κράτους να την ρυθμίζουν. Οι δάσκαλοι αμείβονταν από τους γονείς των μαθητών και ο πατέρας ήταν αυτός που αποφάσιζε χωρίς να υποχρεώνεται, αν θα έστελνε το παιδί στο σχολείο ή όχι. Όμως, η συνήθεια ήταν τόσο ισχυρή, ώστε και οι πιο φτωχοί Αθηναίοι πολίτες να φροντίζουν να αποκτήσουν τα παιδιά τους τη βασική μόρφωση με αποτέλεσμα να μην υπάρχουν αγράμματοι.

Όπως προκύπτει από τα στοιχεία της δοθείσας ανθολογούμενης περικοπής, πριν τα παιδιά συμπληρώσουν το έβδομο έτος της ηλικίας τους, όπου θα έπρεπε να αρχίσουν να λαμβάνουν τη βασική εκπαίδευση στο σχολείο, λάμβαναν ένα είδος προσχολικής αγωγής από φορείς του οικογενειακού περιβάλλοντός τους. Συγκεκριμένα αυτού του είδους η προσχολική αγωγή ήταν έργο της τροφού, των γονέων και του παιδαγωγού. Αυτοί διέπλαθαν το χαρακτήρα των παιδιών με τη διδασκαλία ηθικών αρχών και κανόνων που αφορούσαν το δίκαιο και το άδικο, το ωραίο και το άσχημο («Πρῶτον μὲν καὶ τροφὸς καὶ μήτηρ καὶ παιδαγωγὸς καὶ αὐτὸς ὁ πατήρ ἐπιμελοῦνται ὅπως βέλτιστος γενήσεται ὁ παῖς, διδάσκοντες ὅτι τὸ μὲν δίκαιον, τὸ δὲ ἄδικον καὶ τότε μὲν καλόν, τότε δὲ αἰσχρὸν ἐστὶ»). Στη συνέχεια μόλις τα παιδιά συμπλήρωναν το έβδομο της ηλικίας τους τα έστελναν οι γονείς στα ιδιωτικά σχολεία της

αρχαίας Αθήνας όπου άρχιζαν να λαμβάνουν τη βασική τους εκπαίδευση («Εἶτα δὲ ἐπειδὴν οἱ παῖδες εἰς ἡλικίαν ἔλθωσιν, οἱ γονεῖς εἰς διδασκάλων πέμπουσιν»). Όπως γνωρίζουμε από τις πρωτογενείς ιστορικές και άλλες γραμματειακές πηγές υπήρχαν τρεις κατηγορίες δασκάλων που αναλάμβαναν τη στοιχειώδη μόρφωση των αγοριών: ο γραμματιστής, ο κιθαριστής και ο παιδοτρίβης. Από τα στοιχεία του αποσπάσματος προκύπτει ότι έργο του γραμματιστή ήταν να διδάξει τα παιδιά ανάγνωση, γραφή και αριθμητική και να τα μάθει να αποστηθίζουν αποσπάσματα από έργα των μεγάλων ποιητών, κυρίως του Ομήρου, και να κατανοούν το ηθικοπλαστικό του περιεχόμενο («οἱ γραμματισταὶ ἐπιμελοῦνται ... καὶ τὰ γεγραμμένα ἐννοῶσι»). Ο κιθαριστής ήταν ο δάσκαλος της λύρας και του αυλού, μάθαινε στα παιδιά μουσική και έτσι εξημέρωνε την ψυχή τους και την τραχύτητα του χαρακτήρα τους («οἱ δὲ κιθαρισταὶ τῶ κιθαρίζειν ἡμερωτέρους αὐτοὺς ποιεῖν ... καὶ τὴν ἁρμονίαν οἰκιοῦσι»). Ο παιδοτρίβης ήταν ο δάσκαλος της σωματικής αγωγής (γυμναστικής) στα γυμναστήρια και τις παλαίστρες, όπου με τις κατάλληλες ασκήσεις δυνάμωνε το σώμα των μαθητών του («Ἔτι οἱ παῖδες ἐν γυμνασίοις καὶ παλαίστραις φοιτῶσιν, ἔνθα οἱ παιδοτρίβαι βελτίω τὰ σώματα αὐτῶν ποιοῦσι ... διὰ τὴν τῶν σωμάτων πονηρίαν») και τους καθιστούσε γενναίους στην αντιμετώπιση των δυσκολιών της ζωής αλλά και του πολέμου. Έτσι, η ανδρεία συνόδευε τη σωματική ευρωστία και υγεία.

Εν κατακλείδι, σκοπός της εκπαίδευσης των νέων στην αρχαία Αθήνα και γενικότερα στην αρχαία Ελλάδα και τον ευρύτερο αρχαίο ελληνικό κόσμο ήταν η αρμονική και ισόρροπη καλλιέργεια του σώματος, ώστε αυτό να μπορέσει να αποκτήσει ευρωστία και ομορφιά, αλλά και του πνεύματος και της ψυχής τους ώστε να γίνουν ενάρετοι, σωστοί και χρήσιμοι πολίτες.

A3.

ἐπιμελείας: ἐπιμέλειαν

παιδαγωγός: παιδαγωγῶν

δίκαιον: δίκαια

ψυχάς: ψυχὴν

παιδοτρίβαι: παιδοτρίβα

A4.

διδάσκουσι: ἐδιδάσκομεν / ἐδιδάσκετε

γενήσεται (<γίγνομαι): γίγνεται

ἔστι: ὅ

πέμπουσιν: ἔπεμπες

B1.

Ἐν Ἀθήναις: εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός της στάσης σε τόπο στα ρήματα «διδάσκουσι» και «νουθετοῦσι».

τοὺς παῖδας: αντικείμενο στα ρήματα «διδάσκουσι» και «νουθετοῦσι».

παιδαγωγός: υποκείμενο στο ρήμα «ἐπιμελοῦνται».

τὰ γεγραμμένα: επιθετική μετοχή ως αντικείμενο στο ρήμα «ἐννοῶσι».

B2.

«Ἐν Ἀθήναις ... τότε δὲ αἰσχρὸν ἔστι»: α) «ὅτι τὸ μὲν δίκαιον, τὸ δὲ ἄδικον (ἔστι)»: δευτερεύουσες ονοματικές ειδικές προτάσεις, συνδέονται μεταξύ τους παρατακτικά με τους αντιθετικούς συνδέσμους μὲν - δέ, εισάγονται με τον ειδικό σύνδεσμο ὅτι γιατί εκφράζουν αντικειμενική κρίση, εκφέρονται με ἐγκλίση οριστική (ἔστι) γιατί δηλώνουν πραγματικό γεγονός και λειτουργούν συντακτικά ως αντικείμενα στη μετοχή «διδάσκοντες».

β) «διδάσκοντες ὅτι τὸ μὲν δίκαιον τὸ δὲ ἄδικον εἶναι».